

КАР'ЄРНІ ОЧІКУВАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ЇХ ПРОФЕСІЙНОЇ КАР'ЄРИ

2. Дмитренко Т.А. *Методика преподавания английского языка в вузе / Учебное пособие / Т.А. Дмитренко.* – М.: МЭЛИ, 2009. – 92 с.
3. Зимняя И.А. *Психология обучения иностранным языкам в школе / И.А. Зимняя.* – М.: “Просвещение”, 1991. – 222 с.
4. Иванова Т.В., Сухова И.А. *Теория и методика обучения иностранному языку. Базовый курс лекций. Часть II. / Т.В. Иванова, И.А. Сухова.* – Уфа: Изд-во БГРУ, 2008. – 101 с.
5. Ильин Е. П. *Психология спорта / Е. П. Ильин.* – СПб.: Питер, 2008. – 352 с.: ил. – (Серия “Мастера психологии”)
6. Кузьмінський А.І., Омеляненко В.А. *Педагогіка: Підручник / А.І. Кузьмінський, В.А. Омеляненко.* – К.: Знання, 2007. – 447 с.
7. *Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. Вид. 2-е, випр. і перероб. / Кол. авторів під керівн. С.Ю. Ніколаєвої.* – К.: Ленвіт, 2002. – 328 с.
8. Михайлова Ю.В. *Методика формирования компетенции: “Готовность к работе обучению иностранному языку студентов” / Дисс. канд. пед. наук. / Ю.В. Михайлова.* – Пермь, ПГГПУ, 2014. – 180 с.
9. Пассов Е.И. *Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению / Е.И. Пассов.* – 2-е, изд. – М.: Просвещение, 1991. – 223 с.
10. Сопов В.Ф. *Теория и методика психологической подготовки в современном спорте (методическое пособие) / В.Ф. Сопов.* – М., 2010. – 119 с.

Стаття надійшла до редакції 05.02.2016

УДК 378.1:331.108.4

Надія Ляшова, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки і методики початкового навчання ДВНЗ Донбаського державного педагогічного університету, м. Слов'янськ

КАР'ЄРНІ ОЧІКУВАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ЇХ ПРОФЕСІЙНОЇ КАР'ЄРИ

У статті розглянута актуальність досліджуваної проблеми. Узагальнені сучасні наукові положення щодо сутності феномена професійної кар'єри для сучасної теорії й практики. Певні умови розвитку кар'єрних очікувань, як відношення до професійної діяльності майбутніх учителів. Встановлено, що рівень розвитку кар'єрних очікувань майбутніх учителів визначається рівнем усвідомлення відносин майбутнього фахівця до професійної кар'єри.

Ключові слова: кар'єра, професійна кар'єра, кар'єрні очікування.

Літ. 9.

Надежда Ляшова, кандидат педагогических наук, доцент кафедры педагогики и методики начального обучения ГВУЗ Донбасского государственного педагогического университета, г. Славянск

КАРЬЕРНЫЕ ОЖИДАНИЯ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ КАК ФАКТОР РАЗВИТИЯ ИХ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

В статье рассмотрена актуальность исследуемой проблемы. Обобщены современные научные положения относительно сущности феномена профессиональной карьеры для современной теории и практики. Определены условия развития карьерных ожиданий, как отношение к профессиональной деятельности будущих учителей. Установлено, что уровень развития карьерных ожиданий будущих учителей определяется уровнем осознания отношения будущего специалиста к профессиональной карьере.

Ключевые слова: карьера, профессиональная карьера, карьерные ожидания.

Nadiya Lyashova, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor of the Pedagogy and Methodology of Primary Education Department Donbass State Pedagogical University (Sloviansk)

THE CAREER EXPECTATIONS OF THE FUTURE TEACHERS AS A FACTOR IN THE DEVELOPMENT OF THEIR PROFESSIONAL CAREERS

The article deals with the the relevance of the investigated problem, provides the generalized modern scientific statements concerning the essence of the phenomenon of professional career for the modern theory and practice. This article examines certain terms of career expectations, as related to the professional activity of future teachers. The article clarifies that level of career expectations of future teachers is determined by the the level of awareness of the relations between the future specialist and the professional career.

Keywords: career, professional career, career expectations.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими або практичними завданнями. В ситуації системних трансформацій в українському суспільстві, значущість означеної проблематики збільшується особливо для молоді,

передусім для випускників вишів, змушених знаходити шляхи реалізації кар'єри в ускладнених умовах конкуренції на сучасному ринку праці. В таких умовах саме освіта стає ресурсом, кар'єрного зростання спеціалістів з вищою освітою. Реалізуючи свої соціальні функції, вона прищеплює прагнення до знань, орієнтує молодих людей на освоєння професійних навичок, сприяє розвитку кар'єрних очікувань, формуванню устремління, пов'язаних з бажанням досягнення життєвого й професійного успіху.

Одержуючи професію, майбутній вчитель зазвичай сподівається на розвиток подальшого професійного життя, на успішність своєї професійної кар'єри. Оскільки в уявленнях сучасної студентської молоді спостерігається поєднання понять "кар'єра" і "успіх" (кар'єра визначається виключно як успішна), то саме таке розуміння відбиває ставлення майбутніх учителів до цього явища як до позитивного, цінного, очікуваного в своєму професійному майбутньому.

Позитивне ставлення до майбутньої професійної кар'єри виступає важливою основою спрямованості особистості на реалізацію своїх можливостей в умовах професійної діяльності, утвердження в професійній сфері, досягнення високого рівня професіоналізму. Вибір кар'єри, зауважується в науковій літературі, має смислоутворюючий характер, а реалізація індивідуального професійного кар'єри виступає найважливішим елементом самореалізації та саморозвитку [5, 272].

Разом із цим, мобілізуючий потенціал, що міститься у позитивному ставленні до кар'єри, не завжди забезпечує реальні кроки людини у втіленні кар'єрних планів. Саме тому кар'єрні очікування майбутніх учителів у залежності від свого змісту та характеристик виступають, як фактор, що активізує та спрямовує особистість на реалізацію та розвиток професійного потенціалу, або стає фактором, що ускладнює подальшу професійну діяльність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Кар'єра вважається одним з показників розвитку індивідуального професійного життя особистості, тобто досягнення нею бажаного статусу й відповідного йому рівня і якості життя. Успішно побудована професійна кар'єра дозволяє домогтися визнання своєї неповторності, значимості для інших людей, для суспільства в цілому. Така трактовка професійної кар'єри відмічається у багатьох вітчизняних та зарубіжних дослідників, серед яких О. Молл, О. Толстая,

М. Сафонова, В. Чикер, В. Почебут, О. Кібанов, М. Пряжніков, Є. Могільовкин, І. Ладанов, О. Бодальов, Л. Рудкевич, Т. Невструєва, Т. Гнедіна, Е. Schein, К. Kram, D. Super, D. Hall та ін.

Метою статті є визначення кар'єрних очікувань майбутніх учителів як фактору їх професійного становлення та кар'єри.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. У сучасному суспільстві професійна кар'єра розуміється як послідовність професійних ролей, статусів та видів діяльності в житті людини і визначається як надзвичайно бажане в професійному житті явище [8, 146]. Саме в професійній кар'єрі відбувається становлення фахівця як майбутнього професіонала, що проявляється у розвитку особистості, оволодінні професійною діяльністю, реалізації особистості в професії та досягненні нею вершин професіоналізму.

По закінченні періоду навчання у виші перед майбутнім вчителем стоїть необхідність пошуку свого місця в професійному середовищі. Фахівець змушений обирати собі місце роботи, тим самим визначати подальший професійний та особистісний розвиток, а також загальний напрямок професійної кар'єри. Саме етап визначення напрямку професійного розвитку пов'язаний з кар'єрними очікуваннями фахівця, характер яких відбиває наміри щодо місця застосування своєї професійної праці. Наприкінці навчання майбутній вчитель створює певний зразок подальшої професійної кар'єри на основі своїх уявлень, а також свого ставлення до неї, що втілюється в його кар'єрних очікуваннях.

Очікування у сучасній науці визначаються як прогностичне, достовірне ставлення до світу, до різноманітних об'єктів в їхній динаміці [4]. Досліджуючи феномен очікувань, Р. Шакуров відзначає, що за емоційним забарвленням очікування бувають позитивні, коли очікується позитивно-емоційний, бажаний результат, та негативні, пов'язані з небажаним результатом [9, 35].

У визначенні очікувань дослідники виокремлюють його емоційний компонент, який безпосередньо пов'язаний з системою ставлень особистості [2; 6]. Узагальнюючи висунуті положення в роботах С. Джанерьян, О. Іванової, Б. Ломова, О. Молл, Є. Могільовкіна, В. М'ясищева, В. Слободчикова, А. Шевелевої, кар'єрні очікування можна визначити як емоційно-оціночне ставлення особистості до професійної кар'єри, яке відбиває суб'єктивне уявлення про професійну кар'єру та характер

суб'єкт-об'єктного взаємозв'язку, обумовлює регуляцію професійної поведінки, спонукає до усталення особистості у професійній діяльності.

Таким чином, кар'єрні очікування, у процесі професійного становлення виступають показником, за яким можна виявити актуальний зв'язок майбутнього фахівця з професією, професійною кар'єрою та дослідити особливості особистісного та професійного становлення на певному етапі, та на цій основі прогнозувати перспективність подальшого просування фахівця в професійному середовищі.

Професійне становлення майбутнього вчителя сьогодні пов'язане з деякими труднощами, що визначає особливості їхніх кар'єрних очікувань. Зазвичай, саме на етапі професійного навчання майбутній вчитель набуває впевненості щодо припущень місця свого працевлаштування. Але, як визначається більшістю авторів публікацій останнього часу, проблема полягає в тому, що вкрай затребувані в теперішній час закладами освіти випускники не прагнуть працювати за фахом, який отримали у виші. Поряд із цим сьогодні відчувається недостача вчителів, в першу чергу молодих спеціалістів. Причина цього явища може бути визначена тим впливом інформації соціально-економічного характеру, що вже під час перебування у ВНЗ відчувають студенти.

Наприклад, під час проходження педагогічної практики, яка з одного боку сприяє формуванню реалістичності уявлень майбутнього вчителя про педагогічну діяльність, з іншого боку виявляє для нього цілий ряд реальних проблем, пов'язаних з низьким рівнем оплати праці вчителів, її умовами та відповідністю матеріально-технічного забезпечення сучасним вимогам. Крім того, статус вчителя в сучасному українському суспільстві порівняно з попереднім етапом соціально-економічного розвитку значно змінився у бік зниження престижності. В таких умовах виникає коло проблем, серед яких відсутність справжнього інтересу до професії вчителя, що не сприяє активності, поглибленню усвідомлення її сутності, а призводить до поверхового розуміння професії. Разом з тим адаптація майбутнього учителя в професійному середовищі в значній мірі залежить від того, наскільки ясно він усвідомлює свої очікування щодо подальшого професійного шляху.

На наш погляд, в процесі формування кар'єрних очікувань майбутніх учителів саме усвідомлення має бути тим чинником, що здатний перетворити їх у бік більшої перспективності, яка проявляється у розкритті мобілізуючої здатності кар'єрних очікувань.

Усвідомлені кар'єрні очікування обумовлюють адекватність професійної підготовки фахівців сучасним соціально-економічним вимогам, спрямовують і усталюють фахівця в професії завдяки визначенню особистісного сенсу, мети та засобів реалізації кар'єри, а також мотиву активності у реалізації професійної кар'єри, сприяють успішності їхнього подальшого професійного просування. Тому в професійній підготовці у ВНЗ повинні бути створені відповідні умови, які сприяють розвитку усвідомленості майбутніми вчителями своїх кар'єрних очікувань.

Усвідомлення в сучасній науці визначається як процес, який поєднує поняття і його розуміння: усвідомлення поняття розглядається як найвища ступінь формування понять. Усвідомлювати – означає приймати свідомо, осягати розумом, розуміти значення, суть; а також повністю розуміти, правильно оцінювати, проникати в суть [3, 706].

Усвідомлення кар'єрних очікувань полягає в усвідомленні предмету, на який спрямовані очікування – професійну кар'єру, точніше, на її образ. Цікавим для нашого дослідження є визначення С. Рубінштейна, який наголошував, що лише тоді, коли предмет усвідомлений, “людина починає розуміти, чого вона бажає, і тому може на новій усвідомленій основі організувати свої дії” [7, 588].

Визначаючи кар'єру як активну діяльність людини у професійній сфері, відповідно необхідно виділити та усвідомити її структурні компоненти – мотив, ціль, умови здійснення, а також визначення її значення й особистісного сенсу. Вже сама спроба визначити рівень усвідомленості окремих компонентів має привести особистість до постановки проблеми в цьому аспекті, що сприяє подоланню неусвідомленості.

В сучасній науці існує положення, згідно якого усвідомлення мети діяльності виступає основною підставою виникнення будь-якої дії. Тому неусвідомленість мети супроводжується низьким рівнем активності особистості, або і взагалі її відсутністю. Подібне можна висловити відносно усвідомленості особистісного сенсу. Мотиви ж не завжди усвідомлюються особистістю, деякі з них проявляються в свідомості у формі емоцій, які є важливим показником у визначенні провідного мотиву. У визначенні особливостей зв'язку предмету і мотиву зазначається, що “предмет має пройти тривалий період акумуляції позитивних емоцій”, ніж стати мотивом діяльності [1, 130].

Слушною є позиція С. Рубінштейна, який вказує на узгодженість розумового й емоційного процесів особистості, підкреслюючи їх

взаємовплив у поєднанні інтелектуального і афективного. Емоційність підпорядкована контролю інтелекту, а включення почуття додає думці більшу напруженість, гостроту, пристрасність [7, 318]. Зазначене положення є важливим для розуміння взаємозв'язку уявлень про професійну кар'єру та ставлення до неї. На нашу думку, достовірність образу професійної кар'єри, його визначеність, внутрішня узгодженість і представленість компонентів, сприяє усвідомленню сутності явища, що й має стати основою для формування певного ставлення до нього.

Розвиток кар'єрних очікувань може забезпечуватися саме за допомогою усвідомлення уявлень та особистого ставлення до професійної кар'єри, що додає перспективності очікуванням. Умовами, за якими має відбуватися підвищення рівня усвідомленості, можуть стати конкретність та інтелектуалізація емоційності образу професійної кар'єри.

Рівень усвідомлення власних засобів діяльності, особистісних особливостей суттєво підвищується завдяки спостережанню, протиставленню, інтерпретації точок зору, позицій, засобів та прийомів сприйняття та поведінки. Завдяки збільшенню інформації, студенти мають усвідомлювати і оцінювати альтернативи професійної поведінки й зростання власних професійних та особистісних можливостей.

Висновки. Отже, розвиток кар'єрних очікувань пов'язаний з процесом усвідомлення, який потребує організації пізнавальної діяльності

майбутніх учителів. Забезпечення розвитку кар'єрних очікувань має бути втілено в спеціальній розвивальній програмі, зміст якої сприятиме перетворенню мотиваційної, інтелектуальної та афективної сфер структур особистості майбутніх учителів, а також формування готовності до певних дій у професійно-педагогічній сфері.

1. Гиппенрейтер Ю.Б. Введение в общую психологию.: Курс лекций / Ю.Б. Гиппенрейтер. – М.: "ЧеРо". – 2002. – 336 с.

2. Зеер Э.Ф. Психология профессий / Э.Ф. Зеер. – М.: Академический Проект. – 2003. – 244 с.

3. Івченко А. Тлумачний словник української мови / А. Івченко. – Харків: Фоліо. – 2006. – 766 с.

4. Краткий психологический словарь / Ред.-сост. Л.А. Карпенко; Под общ. ред. А.В. Петровского, М.Г. Ярошевского. – Ростов н/Д: изд-во "Феникс" 1999. – 512 с.

5. Лукашевич М.П. Теорія і практика самоменеджменту: Навч. посібник / М.П. Лукашевич. – К.: МАУП. – 1999. – 360 с.

6. Рогов Е.И. Выбор профессии: Становление профессионала / Е.И. Рогов – М.: Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС. – 2003. – 336 с.

7. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии / С.Л. Рубинштейн. – СПб.: Издательство "Питер". – 1999. – 720 с.

8. Спивак В.А. Развивающее управление персоналом / В.А. Спивак – СПб.: Издательский дом "Нева". – 2004. – 440 с.

9. Шакуров Р.Х. Психология эмоций: новый подход // Мир психологии. – 2002. – №4. – С. 30 – 44.

Стаття надійшла до редакції 20.02.2016

"Шість частин ключа до успіху: щирість, особистісна цілісність, скромність, ввічливість, мудрість, милосердя".

*Вільям Меннінгер
американський психіатр і психоаналітик*

"Наполегливість – дуже важливий елемент успіху. Якщо ви досить довго стукнете в двері, ви обов'язково когось розбудите".

*Генрі Уодсворт Лонгфелло
американський поет*

"Світ – це книга. І хто не подорожував по ньому – прочитав в ній тільки одну сторінку".

*Аврелій Августин
християнський теолог і церковний діяч*

